

Економічні аспекти співробітництва України з країнами Європейського Союзу

Резюме. Розглянуто основні аспекти удосконалення міжнародних економічних та воєнно-економічних відносин на сучасному етапі. Проаналізовано особливості інтеграційних процесів між країнами-членами Європейського Союзу, методи, типи та ефект від інтеграційних процесів. Проаналізовано перспективи участі України в міжнародному воєнно-економічному співробітництві.

Ключові слова: міжнародна торгівля; економічна інтеграція; Європейський Союз; євроатлантична інтеграція; воєнно-економічна інтеграція країн світу; переваги участі України у міжнародному воєнно-економічному співробітництві.

Постановка проблеми. Аналіз основних зусиль урядів різних держав, а також економічних, військових, політичних і дипломатичних структур країн Європи показує, що питання удосконалення міжнародних економічних та воєнно-економічних відносин, формування нових підходів до зовнішніх зв'язків знаходяться у центрі уваги. В умовах повномасштабної війни, що відбувається на території нашої країни, зазначені процеси мають вирішальний вплив на забезпечення Європейської економічної безпеки.

Економічні зв'язки між країнами світу існували завжди, але з поглибленням міжнародного поділу праці економічний взаємозв'язок між окремими державами стає все більш важливим чинником процесів відтворення, задоволення суспільних потреб та розвитку світового господарства.

Ефективне входження української економіки в економічний простір Європейського Союзу потребує структурної перебудови національного господарства та окремих його галузей, перепрофілювання зовнішньої торгівлі, розвитку експортного потенціалу [1]. Розвиток взаємовигідного співробітництва з усіма центрами світової цивілізації і, зокрема, країнами Європи, відповідає інтересам України. Очевидно, що держава не може повністю розв'язати економічні проблеми без створення умов, що дійсно сприятимуть залученню іноземних (європейських) інвестицій і кредитів [1].

Аналіз останніх досліджень. Питанням активізації економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Н. Кухарська, Л. Чорна, О. Синицька, А. Балдинюк, Мілтон Фрідман,

Роберт Лукас, Альфред Вебер, Петер Ліндерт [2–7] та інших. В означених джерелах висвітлюються практичні питання функціонування міжнародних економічних відносин, тенденції зовнішньоторговельної політики та регіональний аспект торговельних відносин.

Як відмічає Н. Кухарська [2], основними рисами сучасної міграції капіталів є підвищення ролі держави у вивезенні капіталу; посилення міграції приватного капіталу між промислово розвинутими країнами пояснюється структурними змінами в економіці та розвитком капітало- та наукоємних технологій.

У навчально-методичному посібнику [3] основну увагу зосереджено на регіональних аспектах торговельних відносин. Автори намагалися відобразити багатогранність міжнародної торгівлі, аналізуючи всі її основні напрямки.

Нобелівський лауреат Мілтон Фрідман розглядає зв'язок між економічною та політичною свободою. Він описує, чому варто обмежити вплив держави на економіку, децентралізувати владу, забезпечити гнучкий валютний курс, роздержавити сфери освіти і соціального забезпечення тощо [4]. Лауреат Нобелівської премії з економіки, професор Чиказького університету Роберт Емерсон Лукас [5] заперечував будь-які форми державного втручання в економіку і базувався на суб'єктивістському підході до аналізу економічних явищ. Німецький економіст Альфред Вебер розробив "Теорію розміщення промисловості" [6]. Вчений зводить весь набір факторів, що впливають на розташування виробництва, до трьох: 1) транспортні витрати, 2) витрати на робочу силу і 3) агломераційне / деагломераційне розміщення продуктивних

сил. Наукові інтереси професора Петера Ліндєрта (Швеція) [7] зосереджені на вивченні взаємозалежності приватного добробуту і багатства держави.

Особливості формування і розвитку ефективних шляхів воєнно-політичної та економічної інтеграції України у світове співтовариство, а також захисту інтересів національних товаровиробників на міжнародному ринку розкриті у [13]. Зокрема, узагальнені основні підходи до процесу формування і розвитку нових торговельно-економічних альянсів України під впливом зовнішніх факторів. У процесі активного перерозподілу світових та регіональних ринків збуту державі вкрай важливо забезпечити реалізацію специфічних переваг, пов'язаних з міжнародним співробітництвом, поділом праці та факторним розміщенням [13].

Утім, питання повноправної участі України у воєнно-економічному співробітництві з країнами Європейського Союзу досліджені недостатньо, тому потребують ретельного аналізу.

Метою дослідження є аналіз особливостей інтеграційних процесів між країнами – членами Європейського Союзу, методів та основних типів міжнародної економічної інтеграції для обґрунтування рекомендацій стосовно участі України у міжнародному воєнно-економічному співробітництві.

Виклад основного матеріалу. Досягненню поставленої мети підпорядковано такі завдання:

розглянути економічні передумови та еволюцію створення Європейського Союзу;

дослідити основні види і методи міжнародної економічної інтеграції;

визначити переваги участі України в міжнародному воєнно-економічному співробітництві з країнами НАТО.

Міжнародна торгівля є основною формою міжнародних економічних відносин. Вона розвивається завдяки тому, що дає вигоду країнам, які беруть у ній участь, і включає торгівлю не тільки товарами у матеріальному розумінні цього слова, але й різноманітними послугами (транспортними, фінансовими, послугами для бізнесу, туристичними тощо). Існуючі на сьогодні форми міжнародних економічних відносин доволі різноманітні і викликають певні протиріччя [3]. Торговельні протиріччя є найбільш гострими у світовій торгівлі, тому лібералізація торговельних відносин є предметом постійного обговорення у Світовій організації торгівлі. Регіональні ж

інтеграційні процеси, незалежно від місця їхньої дії, починаються з ліквідації бар'єрів у взаємній торгівлі. До того ж більшість підприємств беруть участь у міжнародній (регіональній) торгівлі через імпорту необхідних матеріалів та експорту готової продукції, тому вони зацікавлені у встановленні поміркованих митних тарифів і ліквідації зайвих для руху товарів обмежень.

Так, за даними видання Bloomberg, обсяг світової торгівлі мав досягти нового рекорду у 2022 році, збільшившись приблизно на 12 % – до \$32 трлн [8]. Водночас звіт Організації Об'єднаних Націй сигналізує про уповільнення обсягу світового товарообігу у 2023 році [8]. Зумовлено це тим, що підвищення ефективності господарської діяльності, скорочення суспільних витрат потребують постійного поглиблення спеціалізації виробництва при забезпеченні певного рівня його концентрації. Унаслідок цих процесів відбувається становлення, розвиток та розширення міжнародного співробітництва, формується світове господарство як економічна єдність, поглиблюється інтегрованість країн [9].

У сучасних умовах у світі нараховується майже два десятки міжнародних економічних об'єднань інтеграційного типу. Одним з найбільш розвинутих щодо глибини інтеграційного процесу є Європейський Союз, утворений на основі трьох інтеграційних об'єднань – Європейського об'єднання вугілля та сталі, Європейського співтовариства по атомній енергії, Європейського економічного співтовариства [10; 11].

Довідка. *Економічна інтеграція* (англ. – economic integration) – процес економічної взаємодії країн, який призводить до зближення господарських механізмів та набирає форми міждержавних угод і узгоджено регулюється міждержавними органами [12].

Економічний регіоналізм – наслідок інтеграційних процесів, в результаті яких окремі групи країн створюють між собою більш сприятливі умови для торгівлі, інколи також для міжнародного руху факторів виробництва, ніж для всіх інших країн.

Економічний союз, або повна інтеграція – процес, який передбачає разом з єдиним митним тарифом і вільним рухом факторів виробництва координацію макроекономічної політики й уніфікацію законодавства в ключових сферах – валютній, бюджетній, грошовій [1, 14].

Договір про *Європейський Союз* (ЄС, англ. – European Union, EU) підписаний у 1992 році в Маастрихті (Нідерланди) главами держав і урядів держав – членів Європейського Співтовариства, набрав

чинності у 1993 році. До Договору додаються 17 протоколів і 33 декларації. Договір додатково до національного громадянства вводить громадянство ЄС, передбачає введення загальноєвропейської валюти, розповсюджує сферу відповідальності Європейського співтовариства на інші інститути, розширює права Європейського Парламенту і застосування процедури прийняття спільних рішень (Парламент/Рада), містить положення про проведення загальної зовнішньої політики в області безпеки і положення про форми співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Цілі ЄС [3]:

створення тісного союзу народів Європи;

сприяння збалансованому і стійкому економічному і соціальному прогресу шляхом створення простору без внутрішніх кордонів, посилення економічної і соціальної взаємодії, економічного та валютного союзу, введення єдиної валюти;

затвердження Європейського Союзу на міжнародній арені шляхом проведення загальної зовнішньої політики і політики у сфері безпеки, включаючи перехід до загальної оборонної політики.

Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС, англ. – European Coal and Steel Community, ECSC) утворено в 1951 році у вигляді спільного ринку вугілля, залізної руди і сталі. До складу цього об'єднання увійшли ФРН, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Італія. Питання, що стосуються вугілля і сталі, розглядаються Консультативним комітетом ЄОВС. До складу Комітету входять 96 членів, представлених у рівній кількості виробниками, робочими, споживачами і торговцями.

Під час становлення Європейського Союзу було зроблено чимало спроб додати процесам європейської інтеграції одночасно і політичний, і економічний характер. Після ряду помилок у створенні політичних структур в рамках економічних, починаючи зі створення ЄОВС, з'ясувалося, що політична інтеграція – справа передчасна. Підписання в 1957 році Римського договору про створення Європейської економічної спільноти (ЄЕС) дозволило зосередити увагу і зусилля на економічних проблемах. Втім, хоч Римський договір основними визначив принципи вільної торгівлі і ринкової лібералізації, серед його учасників виявились різні підходи до політичних та економічних цілей ЄЕС. Виникли протиріччя між прихильниками

національних інтересів і тими, хто вимагав надання національним надінститутам (євроінститутам) великих повноважень у прийнятті рішень.

Європейська економічна спільнота (ЄЕС, “Спільний ринок”, англ. – European Economic Community, ЕЕС) утворена в 1957 році в результаті підписання Римських договорів. До її складу увійшли ті ж країни, що входили в Європейське об'єднання вугілля і сталі. Основними цілями створення цього об'єднання були [12]:

1) зняття торговельних обмежень між країнами-членами;

2) встановлення єдиного спільного тарифу в торгівлі відносно третіх країн;

3) забезпечення вільного переміщення капіталів, послуг і робочої сили;

4) узгодження і проведення єдиної політики в галузі сільського господарства, транспорту та енергетики;

5) уніфікація податків;

6) створення валютного союзу.

Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом, англ. – European Atomic Energy Community, ЕАЕС) засновано у 1957 році для спільного розвитку мирного використання атомної енергії. На первинному етапі цілями цього об'єднання були:

контроль за використанням ядерних матеріалів;

проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; обмін технічною інформацією;

спільне будівництво підприємств атомної енергетики тощо.

З плином часу діяльність організації помітно поширилась. Тепер вона охоплює області, пов'язані із ядерним випромінюванням, радіаційним захистом і будівництвом Міжнародного термоядерного реактора [15].

Створення високоінтегрованого Європейського Союзу стало реальністю у 1993 році. Це дало змогу висунути більш масштабні задачі в економічній і політичній областях. Передумови інтеграційних процесів в Європі почались одразу після Другої світової війни. Інтеграція в ЄС будується на таких основних принципах [14]:

держава не може бути насильно залучена до процесу інтеграції; до того ж вона позбавлена права блокувати рішення, що приймаються Співтовариством;

створюються передумови різношвидкісної інтеграції, яка припускає

вибір в рамках затвердженого більшістю набору варіантів;

інтеграція не передбачає повної уніфікації норм і стандартів учасників угруповання. Зокрема, у 1979 році рішенням Європейського суду прийнято, що продукція може розповсюджуватись по всій території ЄС, якщо вона зроблена по нормам однієї із країн Євросоюзу;

процеси інтеграції не можуть бути нав'язані силою, будь-яка інтеграційна ініціатива має бути зрозумілою для населення країни;

процес посилення наднаціональних елементів інтеграції здійснюється поетапно.

В процесі свого розвитку європейська інтеграція пройшла декілька основних етапів: етап зони вільної торгівлі, етап митного союзу, етап спільного ринку і етап економічного союзу, який розпочався в 1993 році і триває досі. Кожен із названих етапів європейської інтеграції характеризується певними особливостями [12, 14]:

На етапі *зони вільної торгівлі* (1958–1968) відповідно до Римського договору були скасовані митні податки та кількісні обмеження на взаємну торгівлю, встановлений єдиний спільний митний тариф і запроваджена загальна митна політика стосовно третіх країн.

На етапі *митного союзу* (1968–1986) здійснювалися заходи по створенню в рамках співтовариства єдиної правової бази та єдиного економічного середовища для господарської діяльності юридичних та фізичних осіб, зокрема в таких сферах як наука, техніка, валютні відносини, охорона навколишнього середовища, зовнішня політика. На цьому етапі до країн – учасниць інтеграційного об'єднання приєдналися Данія, Ірландія, Великобританія, Греція, Португалія, Іспанія.

На етапі *спільного ринку* (1987–1992) ліквідовані залишки перешкод та обмежень на шляху переміщення товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Крім того, країни домовилися про те, що надалі будуть відмінні прикордонні митні пости і паспортний контроль, подолані відмінності у стандартах, здійснені заходи по взаємному визнанню освітніх сертифікатів, забезпечені рівні права всім виробникам об'єднання при державних закупівлях продукції, подолані відмінності в системі оподаткування.

На етапі *економічного союзу* (1993 – по т. ч.) відбувається інтенсивний розвиток валютного союзу і посилення політичної інтеграції. Хоча офіційно назву “Економічний

союз” європейське інтеграційне об'єднання одержало з 1 листопада 1993 року, тобто після ратифікації країнами-учасницями Маастріхтських угод, окремі вчені датою започаткування економічного союзу вважають початок 90-х років, коли були підписані Маастріхтські угоди [16].

Згідно з Маастріхтським договором в Європейському союзі вводиться єдина валюта євро і створюється єдиний центр по формуванню валютної і грошово-кредитної політики в складі Центрального банку і Європейської системи центральних банків на зразок Федеральної резервної системи США. Зрозуміло, що найважливішим досягненням європейської інтеграції на етапі економічного союзу є введення єдиної валюти євро.

Функціонування ЄС базується на політико-правовій системі управління, яка включає в себе наднаціональні та національно-державні органи регулювання. До основних правових структур ЄС відносяться Рада міністрів, Комісія ЄС, Європейський парламент, Суд ЄС [11, 14].

Європейський союз має власні фінансові кошти, тобто свій власний бюджет, який визначається Радою міністрів і Європарламентом та затверджується останнім. Приблизно дві третини видатків з бюджету ЄС спрямовуються на реалізацію єдиної аграрної політики. В основі цієї політики лежить субсидування внутрішніх та експортних цін. Завдяки єдиній аграрній політиці ЄС перетворився у другого після США світового експортера сільськогосподарської продукції. Єдина аграрна політика включає в себе такі елементи:

єдині ціни на сільськогосподарську продукцію всередині ЄС і єдиний механізм їх підтримання;

вільна торгівля сільськогосподарською продукцією, відсутність тарифних і кількісних обмежень всередині ЄС та єдині правила зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією і єдині митні тарифи на торгівлю нею з третіми країнами;

єдине фінансування сільського господарства через Європейський фонд орієнтації і гарантії сільського господарства.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ, англ. – European Investment Bank) створено у 1957 році в Люксембурзі для здійснення операцій на ринку капіталів і, використовуючи власні кошти, фінансування інвестицій для подальшого розвитку Євросоюзу. На сьогодні акціонерами ЄІБ є 27 країн Європейського Союзу. Європейський

інвестиційний банк виступає найбільшим позичальником грошових ресурсів на міжнародних ринках капіталу. Станом на 1 квітня 2023 року загальний обсяг наданих ЄІБ фінансових ресурсів в Україні як в державному, так і приватному секторі складає більше € 7,5 млрд [1, 13, 16].

1 травня 2004 року до ЄС приєдналися 10 нових членів, що стало найбільшим розширенням Союзу за всю його історію. Після входження у 2007 році Болгарії та Румунії ЄС нараховував 27 країн-учасниць. З моменту підписання Маастрихтського договору йде процес активного розвитку Євросоюзу: збільшується кількість країн-учасниць, вносяться зміни в договори. Говорячи про кількість країн, які входять у ЄС у 2023 р. крім перелічених, варто назвати такі: Туреччина (заявка на членство подана у 1987), Македонія (2004) [17]. Вступ Чорногорії до Європейського Союзу є в поточному порядку денному майбутнього розширення ЄС. Це одна із семи нинішніх країн – кандидатів на вступ до ЄС разом з Албанією, Молдовою, Сербією, Північною Македонією, Туреччиною та Україною [15].

На останньому етапі інтеграції відбувається остаточне злиття національних економік, у результаті чого утворюється єдина об'єднана економіка. Усі питання, що стосуються економічної політики, вирішуються національною владою.

Технічно, країни можуть схвалити рішення про підписання будь-якої угоди. Наприклад, Римський договір спочатку визначав метою ЄЕС спільним ринком, а з ратифікацією Договору про Європейський Союз (Маастрихтський договір) метою ЄС визначено встановлення валютного союзу, тобто, фактично, рух до повної економічної інтеграції.

Методи здійснення інтеграції. На практиці використовуються два основні методи здійснення інтеграції:

інституційний метод – інтеграція розпочинається, розвивається і поглиблюється за рахунок проведення адміністративних заходів та акцій;

функціональний метод – інтеграція ґрунтується на принципах лібералізації економіки та зовнішньої торгівлі.

У реальній інтеграційній практиці взаємодіють і переплітаються обидва зазначені методи. Їх співвідношення залежить від форм (стану) інтеграції та регіону, у якому відбуваються інтеграційні процеси.

Таким чином, вироблений теорією і практикою інструментарій та методи інтеграційної взаємодії спрямовуються на максимізацію ефекту від взаємного поділу і кооперування праці [15].

Воєнно-економічна інтеграція є частиною економічної інтеграції, яка охоплює галузі національної економіки в цілому. Вона являє собою процес інтернаціоналізації воєнно-економічних і науково-технічних взаємозв'язків, як правило, в межах певного воєнно-політичного угруповання держав з однотипним суспільним укладом з метою взаємного пристосування, оптимізації воєнного виробництва [13].

Очікувані ефекти від воєнно-економічної інтеграції:

відхилення торгівлі (trade diversion) – переорієнтація місцевих споживачів із закупівлі товарів (озброєння та військової техніки) у більш ефективного позаінтеграційного джерела постачання продукції на менш ефективного внутрішнього інтеграційного постачальника. Це відбувається через усунення імпорتنих мит у рамках митного союзу;

динамічні (dynamic effects) – економічні наслідки, які виявляються на більш пізніх стадіях функціонування митного союзу;

статичні (static effects) – воєнно-економічні наслідки, які виявляються негайно після створення митного союзу чи іншої форми інтеграції як її безпосередній результат.

Воєнно-економічна інтеграція країн – членів ЄС – одна з важливіших особливостей розвитку економіки західних держав. Її виникнення обумовлено не тільки обмеженістю національних ресурсів, поглибленням міжнародного поділу праці, інтернаціоналізацією господарської діяльності, але і воєнно-політичною ситуацією в країнах, які входять в цю групу.

Після закінчення Другої світової війни швидкими темпами оновлено економічний і воєнно-економічний потенціал країн Західної Європи. У підсумку воєнна економіка країн НАТО вийшла за межі національних кордонів, що призвело до виникнення і розвитку системи міждержавних воєнно-економічних зв'язків і стимулювало перехід до воєнно-економічної інтеграції держав – членів блоку.

В основі інтеграційних процесів лежать об'єктивні умови, пов'язані з потребами розвитку виробничих сил, інтернаціоналізацією господарського життя. Історично найбільш чіткіше інтеграційні

процеси проявилися в Західній Європі. Саме тут в другій половині ХХ ст. утворюється єдине господарське середовище цілого регіону, в межах якого формуються загальні умови відтворення і створюється механізм його регулювання.

Інтеграційні процеси в економічній сфері країн Західної Європи активно розвернулися після створення воєнно-політичного блоку НАТО. Зростання і ускладнення воєнно-політичних зв'язків між країнами НАТО за активного втручання і участі уряду зробили реальністю процес воєнно-політичної інтеграції.

Сутність воєнно-економічної інтеграції країн-членів ЄС полягає в розширенні та поглибленні міжнародного співробітництва, об'єднанні ресурсів, врегулюванні воєнно-економічних зв'язків між країнами-учасниками. Ці заходи здійснюються на державному рівні для взаємного пристосування і оптимізації воєнного виробництва у відповідності з інтересами і запитами ОПК. Воєнно-економічна інтеграція посилює вплив економіки на внутрішню політику, яка тісніше пов'язує економіку і політику держав.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань [1–11, 13, 15].

На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу.

В механізмах залучення України до європейської оборонно-промислової інтеграції слід розрізняти два аспекти. По-перше, оборонно-промислову інтеграцію можна використовувати як засіб наближення членства України у НАТО та ЄС [13]. По-друге, до цього процесу можна ставитись як до імперативу, який впливає з політичного рішення про членство в цих організаціях.

Співіснування зазначених аспектів оборонно-промислової інтеграції впливає з того, що членство України в двох основних європейських інститутах – НАТО та ЄС, – є частиною єдиної зовнішньополітичної

стратегії, однак НАТО та ЄС мають різні пріоритети щодо оборонно-промислової інтеграції своїх членів.

Незалежно від кінцевої мети розвитку оборонно-промислової інтеграції України із західними країнами – будь то заради наближення членства у НАТО, або заради приєднання до економічної системи ЄС – основними механізмами цього процесу є:

збільшення інвестиційної складової оборонних витрат України;

введення у дію в Україні офсетного законодавства;

залучення України до нових сфер співпраці, таких як протиракетна оборона (ПРО) та космічні проекти;

створення безпечного середовища для оборонно-промислової інтеграції.

Якщо скористатись середніми цінами на типові зразки озброєння, місткість нових ринків для західних зразків у країнах першої “хвилі” можна оцінити цифрою щонайменше в \$ 63 млрд, для країн другої – \$58 млрд, для України – \$75 млрд [1, 13], тобто Україна сама по собі становить “хвилю” розширення НАТО. Отримані цифри не мають безпосереднього економічного навантаження і не означають доходів конкретних виробників озброєння. Однак наведені оцінки дають змогу дійти висновку, що фактор нових ринків озброєння має значний вплив під час прийняття політичних та економічних рішень та впливатиме на процес приєднання до НАТО України [9, 11]. Більш детально особливості регіональних воєнно-економічних зв'язків (інтеграційних процесів) розглянуті у [1, 13, 14].

Залучення України до європейської оборонно-промислової інтеграції вимагатиме укладення специфічних угод з НАТО та ЄС, які б розповсюджували на Україну, принаймні частково, положення зазначених документів.

Розглянуті механізми не вичерпують усіх можливостей для залучення України до європейської оборонно-промислової інтеграції, однак вони можуть принципово змінити ситуацію у цій сфері і забезпечити сприятливіші умови для вступу України в НАТО та ЄС.

Переваги участі України у міжнародному воєнно-економічному співробітництві з країнами ЄС і НАТО:

забезпечення ефективності роботи оборонно-промислового комплексу України;

наближення України до європейських стандартів у розвитку оборонної економіки;

використання досвіду держав НАТО із застосування економічних критеріїв в управлінні оборонним бюджетом України, покращення прозорості оборонного планування та процедур складання бюджету, підготовка відповідних фахівців;

збалансування оборонної складової України з рівнем фінансових можливостей держави;

вдосконалення законодавства України у сфері оборонного виробництва та міжнародного оборонно-промислового співробітництва;

прискорення розвитку високотехнологічного виробництва в оборонній галузі, що створить умови для поглиблення міжнародного науково-технічного співробітництва, участі України в міжнародному поділі праці із виробництва озброєння та військової техніки;

розширення, ринків збуту оборонної продукції, залучення іноземного капіталу у розвиток виробництв ОПК України;

отримання більших технологічних та інших можливостей щодо збільшення власного видобутку енергоносіїв та сировини;

проведення реструктуризації ОПК, що забезпечить розвиток базових технологій і створить умови для інтенсивного розвитку вітчизняної промисловості;

підвищення ефективності використання виробничих, наукових і експериментальних можливостей, зниження собівартості оборонної продукції;

підвищення мобілізаційних можливостей оборонної економіки.

Основні напрями військово-технічного співробітництва України з країнами – партнерами Північноатлантичного альянсу, міжнародне співробітництво окремих видів ЗС України, структура закупівель імпортової оборонної продукції описані у [13, 14].

Висновок. Україна має всі підстави посісти вагоме місце в економіці Європи як повноправний партнер, країна з вкрай вигідним географічним розташуванням, значними досягненнями в оборонній сфері та потужним економічним потенціалом у промисловості, аграрному секторі й науці. До того ж основними можливими напрямками співпраці у військово-технічній сфері можуть бути:

співпраця у створенні ракетно-космічної техніки, надання послуг з космічних запусків штучних супутників Землі, призначених як для *військових, так і цивільних цілей*;

спільне розроблення й модернізація високоточної зброї, бронетанкової техніки та іншої зброї;

розроблення компонентів високоточної зброї спільно з країнами ЄС;

участь західних країн у ліквідації наявних в Україні боєприпасів, непридатних або вибухонебезпечних та іншої зброї.

Усі зазначені процеси є вкрай важливими для подальшого зміцнення обороноздатності України, захисту суверенітету, територіальної цілісності і національних інтересів, тому розкритватимуться в **подальших дослідженнях**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левчук О. В. Характерні особливості участі України у світових інвестиційних процесах // Інвестиції: практика та досвід. № 18. Вересень, 2012. С. 4–5.
2. Кухарська Н. О., Харічков С. К. Міжнародна економічна діяльність України : навчю посіб. Харків : Одиссей, 2006.
3. Садовська Н. В., Чорна Л. О., Синицька О. І., Балдинюк А. Г. Світовий ринок в системі всесвітнього господарства : навч.-метод. посіб. Вінниця : Вінниця, 2003. 220 с.
4. Фрідман М., Фрідман Р. Капіталізм і свобода / пер. з англ. Н. Рогачевська. Київ : Наш формат, 2017. 212 с.
5. Robert E. Lucas, Jr. Methods and Problems in Business Cycle Theory // Journal of Money, Credit and Banking. Nov., 1980. Vol. 12. No.4, Part 2: Rational Expectations. P. 696–715. URL: <http://www.econ.yale.edu/smith/econ510a/lucas22.pdf> (дата звернення: 02.04.2023).
6. Вебер А. Теорія розміщення промисловості: URL: <http://ebib.pp.ua/veber-alfred-weber-alfred-1868-14041.html> (дата звернення: 02.04.2023).
7. Lindert P. Private Welfare and the Welfare State. In Larry Neal and Jeffrey. G. Williamson (eds.), The Cambridge History of Capitalism: Vol. 2: The Spread of Capitalism. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. Chapter 14. P. 464–500.
8. Журнал Forbes Ukraine URL: <https://forbes.ua/news/svitova-torgivlya-zroste-do-rekordnikh-32-trln-u-2022-rotsi-oon-13122022-10460> (дата звернення: 02.04.2023).
9. Артёмов І. В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції : навч. посіб. Ужгород, 2008. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3712> (дата звернення: 03.04.2023).
10. Взаємовідносини України та Європейського Союзу: мультимедійний навчальний посібник кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ МВС України. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/>

- books/eulaw/info/lec9.html (дата звернення: 02.04.2023).
11. Аналітична доповідь Центру Разумкова. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf (дата звернення: 04.04.2023).
12. Козик В. В., Панкова Л. А., Григор'єв О. Ю., Босак А. О. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : практикум 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Вікар, 2006. 589 с.
13. Левчук О. В. Тенденції формування нових торговельно-економічних альянсів держав // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2019. № 1 (65). С. 46–51.
14. Левчук О. В., Левчук В. Д. Євроатлантичні перспективи України на сучасному етапі // Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2021/53.pdf (дата звернення: 04.04.2023).
15. Сучасна міжнародна економіка : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. URL: https://nmetau.edu.ua/file/kl_mie-2019.pdf (дата звернення: 04.04.2023).
16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 06.04.2023).

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.05 2023

Economic aspects of Ukraine's cooperation with the European Union countries

Annotation

An analysis of the main efforts of governments of different countries, as well as economic, military, political and diplomatic structures of European countries, shows that the issues of improving international economic and military-economic relations, forming new approaches to foreign relations are in the center of attention. In the context of the full-scale war taking place on the territory of our country, these processes have a decisive impact on ensuring European economic security. Obviously, the state cannot fully solve economic problems without creating conditions that will really help attract foreign (European) investments and credits.

The purpose of the study is to analyze the peculiarities of integration processes between the EU member states, methods and main types of international economic integration in order to substantiate recommendations for Ukraine's participation in international military-economic cooperation.

Ukraine has every reason to take a significant place in the European economy as a full partner, a country with an extremely favorable geographical location, significant achievements in the defense sector, and strong economic potential in industry, agriculture, and science. At the same time, the main possible areas of cooperation in the military-technical sphere may include

cooperation in the creation of rocket and space technology, provision of services for space launches of artificial Earth satellites intended for both military and civilian purposes

joint development and modernization of high-precision weapons, armored vehicles and other weapons;

development of high-precision weapons components together with the EU countries;

participation of Western countries in the elimination of ammunition, unusable or explosive weapons and other weapons in Ukraine.

All of these processes are extremely important for further strengthening Ukraine's defense capabilities, protecting its sovereignty, territorial integrity and national interests.

Keywords: international trade; economic integration; European Union; Euro-Atlantic integration; military-economic integration of countries; advantages of Ukraine's participation in international military-economic cooperation.